

1906 сүлхи январь
21-мәшәнче тухма тытһань
1918 сүлхи февраль уйахәнен тәрлә ятпа тухна
1991 сүлхи августын
30-мәшәнче "ХЫПАР" ятпа тепәр хут тухма пуслань

ХЫПАР

246/26652/ №

Кёснерникун, 2014, декабрь / раштав,

25

Хакә ирәклә

www.hypar.ru

Хаксене үстерни камшан усалла? 2

Хамар та нумай вай хутамар, чунтан тарашрамар 3

Терешкована та ташлаттарна 4

ПРАВИТЕЛЬСТВАРА

Президент палартни пурнаслане

ЧР Министрсен Кабинечен Председателә Иван Моторин өнер республика Правительствин ларвине ирттерне. Кун йөркинчи ыйтусене тишкерме пуслас умән вай теп хулары пөрремеш клиника больницин тата пөрремеш гимнази ертүссене «Проект Олимп» патшалак конкурентләхне үстерессе, инвестицие предпринимательләх климатне лайахлатассе, сынсен пурнас пахалакне, бюджет такакөсен тухаслакне сөклессе.

Патшалак корпорацийен – ЖКНа реформалама пулашкан фондан 66,8 млн тата республика бюджетчен 45 млн тенгине 2015 сулан пөрремеш сурринче республика муниципалитетсене нумай хваттерлә суртсене тәпрен юсана ярасси синчен калакан йышану тунь.

Министрсен Кабинечен членөсем Улатар, Сөрпү тата Етәрне районөсенчи ялхушалак төлвөлелл 23,5 гектар сөре, пөтөмпе 15 лаптак, ытти төлвө валли кусарассине сиреплетнө. Вөсемпе сүлйөр тумата тата ана пахса тама, сурхи ейүрен сыхланмалли хутләх сооруженийөсем валли уса курөс.

2015 султа Республика кунне хатөрленсе ирттерессе синчен калакан йышану пуслас сүллене наци уявен теп мероприятиөсен планне сиреплетнө. Уяв мероприятиөсем халаксен тухаслакне, пултарулархи сыханусене сиреплетес төлвөлө. Саван пекех социаллә пөтөрөшлө объектсене, общество инфратытмөн объектсене усма палартна. Культура министр Вадим Ефимов хай ертсе пыракан ведомство өс-хөлө синчен отчет тунь.

Ларура саван пекех граждansen уйрам категориөсем культура, физкультурапа спорт организациөссене төлвөсөр сүре-мелли йөркене йышанна, каман сакнаш-кал право пуринче, сәмәлләх уса курма мөһле документсем кирлине палартна. Виссөмеш тата ун хысханчи ачасем суралсан сөмөссене 2015 султа уйахсере-рен памалли түлөвпе тивөстөрмөшкөн республикара пурнакансен син сунне тивекен пулашан висине сиреплетнө, вай 16481 тенкөпе танлашаш.

К.ЯКОВЛЕВ

Хәравсә хоккейла вылямасть!

Коньки сине тарар, клюшка тытар

Декабрь 24-мәшәнче Чәваш Ен Пусләхә Михаил Игнатьев Мускавра федерацин Атәлси округиче ачасем сәмрәксен хоккейне аталантарас өнөпә ёслекен попечительсен канашен йөркелү ларвине хутшанна, апа Михаил Бабич полпред ертсе пына.

Тухәннисем канаш өсне йөркелессе, ачасен хоккейне пулашассине сыханна йитусене сүтсе явна. «Кунта хоккейпа тухаслак сунсем пуханна. Пирен паянчи төлвө – йөркелү сыханна йышанусем кана мар, хамаран ресурсе тухан уса курмалли, хоккей кашни района, школа, картише ситтер тесе пурнасламалли өссем те», – тенә Михаил Бабич.

Ларура округра ачасемпе сәмрәксен хоккейне аталантарас төлвөпә катоксене туллин инвен-

таризациялене, сөнә спорт объектсене строительствин планөсене йышаннине палартна. Апрельте РФ Президентчен округи полномочилә представителә Рәсфәй Хоккей федерациянен президентчөпе Владислав Третьякпа тата Пөтөм Рәсфәйи сәмрәк хоккеистсен «Ылтән Шайба» клубен президентчөпе Владимир Петровпа сыхану тытса өслессе синчен калакан висә өнлө килөшөвә алә пуслә. Попечительсен канаше, йөркелү комитетне, ачасен хоккейне пулашкан дирекция йөркелен, тивөслә мероприятие палартна. 2014-2015 сулсенчи сезонра Атәлси округичи А.В.Тарасов ячеллө «Ылтән Шайба» амартусене ирттермелли йөркене сиреплетнө. Сав вайәсене 1,6 пине яхан команда, 28 пине яхан спортсмен хутшан.

Н.АНДРЕЕВ

Сырура сан сөнөвү те пултәр

Чәваш Ен Пусләхән Михаил Игнатьеван республикан Патшалак Канашне суллен яракан Сыравне хатөрлөс өс малалла пырык. Йална көнә тарак ку документа хатөрлөме общество организациөссемпе граждansen те хутшанасә: вөсенчен сөнү нумай килет.

Сак сөнүссене сөмө пахаләксене сиреплетессе, сәмрәксене сөшыван чән-чән гражданинө пулмат тата сынна юратма хәнәтарассине сыханна төмөссене татәшаш хукастасөс.

Республикари «Ашшө-амашөн аслә канаш» ашшө-амаш пухавне хутшанакансем Чәваш Республикн Правительствин сөмөне төрөс те сыва чун-хавалла тавассишөн тытса пыракан социаллә политикана ырласөс. Вөсем ЧР Вөрөнүле сәмрәксен политикн министрствине ватам тата аслә профессие пөвөвө паракан вөрөнү учрежденийөсен студентөсем валли /вөсем пулас ашшө-амашө-сөк/ О.Г.Волков профессор сөннө программа проекте төпе хурса «Төлейлө сөмө менеджменчө» программа хатөрлөме сөнөсөс. Чәваш Республикнчи аслә школсен ректорөсен канаше, ЧР профессие вөрөнөвөн организациөсен ассоциацине сак программана

вөрөнү планне уйрам дисциплина пек көртме сөнөсөс. Историөпе үнер музей комплексен директорө, Сөнө Шупашкар хула Пухавен депутатчө Александр Ильин

культура учрежденийөсем /музей, театр, библиотека/ школ умәнчи, шукул, ятарлә ватам тата аслә пөлу учрежденийөссем сыханса өслө-мелли тытма йөркеленине кураш-шан. Төлвө – наука сотрудникөсем, учительсөме, ача сачөссене өслекен-раксен, социаллә педагогсен ачасемпе ситөниссене камал-сипет, ас-хакәл, эстетика пахаләксене хаклама хәнәтарас төлөшпө пөре тарашса өслөссине вайлатасса. Вай саван пекех республика территориянчи археологи өткерөн пөтөм объектин мониторингне ирттерме, өссен чак-кине палартма тата археологи чак-көссене карттанә көртме сөнөт.

Сөнө Шупашкар хула Пухавен депутатчө Иван Копейкин хулары

ашшөссене канашө /вай – унан председателө/ халхи вәхәтра хулары хөрарамсен канашөпө пөре шукулсене тата ун умәнчи вөрөнү программана анлан өсө көртнине палартат. Сак программара унчен пирен патшалакра ачасене сөмөре мөһле воспитанин панине, өссене мөһле йәлә-йөркене хәнәтаранине, хөр-упраспа яш-көрөме пурнасан аслә сүлө сине тумашкан, Таван сөшыви умәнчи тивөсө пурнасла-машкан өлперөх хатөрленине төлөн сыраса катартна.

Сөмөрлө хулинчи 3-мөш шукул директорөн заместителә Елена Голованова толерантлаха сынсен хушшинчи анланулаха үстернипе хәвәрт аталантарма пулат тесе шукашлат. «Сак меслетсенчен пөри – сәмрәк арава «Инвалидлаха анланмалли уроксем» урлә сусарөссемпе йөркеллө хутшанма хәнәтарасси», – төсөс вай өслекен шулти педагогсем. «Эпир хамар шулти сав уроксене ирттерме пусланә өнтө. Халхи вәхәтра автор урокөсен пухине хатөр-

летпөр», – сыратә Елена Голованова. Сөнүссене ытларак пайө йәлари тата социаллә йитусене татса парассипе сыханна. Ака, республикари клиника больницин врачө Лариса Яковлева Лапсар ял тарәхөне ырласна «Нива» сад юлташлакө патне ситмөшкөн сул кирли синчен йитү сөклөт. Етәрне районнчи Анастасия Чар ялнчи Семен Давыдов өнтөшөссене ячеллө Етәрне районнчи Советски тата Муркар районнчи Уйкас Янасал ялөсен хушинине сүл тумая йитә.

Елена Долгова пөччен юлнә амашсене ытларак пулашмаллине палартат. Сергей Ерофеев физкультурапа сывлаха сиреплетмелли комплексене пурте түлөсөр сүреме пултарчар тесе сөнөт. Вадим Брагин пенсионер ырранти хайтытмаллаха реформин темине сөклөт. «Шешкарский» ТОС ертүси Марина Соколова Муркар районнчи Ман Шашкар ялне шыыва тивөсөссене тата сүл сарма пулашма йитат.

Сөрпүри Оксана Семенова республика Пусләхә районсене тухса

сүренине ыратлө, апа ялөсөме хуласене татәшаш ситсе килме чөнөт. «Халәк вай е ку йитәва татса парассишөн темисөшөр сүл административн пулашу йитат», Эсир килессине пөлөсен өссене тухөт татса парасөс. Сөрпү хулинчи төслөхөх илөр. Эсир сөнө стадион усма килнөшөн пөтөм хула саванчө. Уйрамах – Маяковский урамөпө хаш өнчен те пулин сыханна сөнөсөме, мөншөн төсен унан пөр лаптакне, төл урампа пөрлөшнө төлтинне, асфальт төпрөнчөкөпө те пулин витрөс. Эпир вара сакнаш-кал косметика юсовне те пулин темисө сүл көтнө!» – ытарлан сырат хөрарам.

Сырава хатөрлөс өс малалла пырат, хәвәрән сөнөвөссемпе аср-хаттараварөссене сак адреспа яма пултарат: Чәваш Республикн, Шупашкар хули, Президент бульварө, 10 сурт; е-мәл: pres@car.ru «Сырава хатөрлөмөшкөн» тесе палартса.

ЧР Пусләхән Административн пресс-служби.

КУН ХЫССАН КУН

56-04-26, 28-82-91

Хутшанусем анләланөс

Рәсфәй Президентчен федерацин Атәлси округичи (ФАО) полномочиллә представителөн заместителә Алексей Сухова Китай Халәк Республикн ют сөшывө өссөсен министрө Чән Голин ертсе пынипе декабрь 22-мәшәнче Ульяновск хулинче ФАО регионөссемпе Китайри Янцзы юханшыван тури тата ватам тарәхөнчи провинцияөсен пөрлөхи өс ушкәнөсен сөмпределәтелөсен төлпулөвө иртнө.

Унта сүтү-илүпә экономикари тата гуманитарии тухаслак сыханусене малалла аталантарас йитусене тишкернө. Чәваш Енрен төлпулава республика Правительствин председателә Иван Моторин хутшанна. ФАО Китай провинцияөссемпе тухаслак сыхану 2013 султанпа тытат. Вай Атәлси округен попчөпөчө Михаил Бабичпа Китай Республикн Патшалак Канашөн членөн Ян Уэчзин төлпулөвө хысхан пусланна.

Алексей Сухов «Атәл-Янцзы» сыхану икө сөшывшан тата усалла тата тухаслак механизм пулнине палартна. Пөрлө килөшөсө өслөме сак тапхәрта 11 документа алә пуслә, көсөх тата тепөр саккарөшө хатөр пулө. Икө төл килөшөпә – Инвестици проектөсен перөчөнөпә тата гуманитарии сыханаван сүл-йөр карттипе – малалла өслөсөс. Халхи вәхәт төлне Перөчөнөре 64 позиция сөнө 108 сөнү. Гуманитарии сферинче 99 мероприяти иртмөллө.

Чән Голин тата тухаслак сыханусем Рәсфәйпе Китай экономикисен аталанавөшөн питө пөлтөрөшлине сиреплетнө. «Пөрлөхи өс ушкәнөссем сакан йышчи хутшанусене татах тата анләлатма лайах мөйсөме туса парөс», – тенә министр.

Төлпулара Рәсфәй Атәлси округичи Чәваш, Пушкарт, Тутар республиксем, Чулхула, Оренбург тата Ульяновск областөссене экономикари тата йтти сферари тухаслак сыханусене лайахлатассине уйрамах аван өслөссине палартна.

Юрий ЛИСТОПАД.

Пөтөмпөх малашлахра

Пөтөм сөшывөпә ирттернө Культура султалакө Вәрнар район халәхөн кулленчи пурнашөне те савәк-латакан төрлө мероприятие-акция, кану кәсөссөме, уяөссөме тулли пулчө. Саппа пөтөмпөтрөс кунта

Султалакә официаллә йөркөпә «хупма» пухансан.

Уяв кәсөне килнисене район администрациянен пусләхөн сөмө Н.Петров, социаллә аталану пайөн пусләхө С.Гордеев саламларөс. Концертра Шупашкарта хорсен хушиниче иртнө «Талантсен салючө» амартура куракансен паринче тивөсөнө ырранти ветерансен халәк хорө, «Тивлөт» юрпа таш халәк ансамблө, кәсал Тюмень чәвашөсен Акатуине хутшаннәскер, пултарулаөпә савантарна. Сөна сине саван пекех искусствөссене ача-пача шулөн преподовательсөме А.Сурмин тата В.Михайлов, хөрарамсен вокал ансамблө тухрөс. Уяв кәсөне «Янташ» ушкән юрәси А.Евдокимова тата илемлө юрөссөме пуяна-латрө.

Культура султалакө вөслөнчө. Анча района культура мероприятияөссем кәсалхиллө йышлө пулмасса пөлтөрмөст ку. Пача урәхла: сөнө фестивалөссем, конкурссөме, паллә кунсем пөтөмпөх малашлахра – палартрөс Вәрнарөсем.

И.СЕРГЕЕВА.

«Парнелер ачасене асамләх»

Сак ятпа Кусләкка районнче ыркәмәлләх акция иртнө. Ана «Пөрлөхлө Рәсфәй» партине «Сәмрәк гвардии» общество организациөсийөн ырранти уйрәмөссем пусарна.

Акция вәхәтөчө парти членөссемпе сәмрәк гвардеецсем Ураинаран тарса килнө ачасем тата ашшө-амашөн хуттисөр юлнисемпе тәләхөссем валли шакаллат пустарна. Икө эрнөре өссөме пурө 300 ытла плитка пухна. «Пөрлөхлө Рәсфәй» партин Кусләкка районнчи уйрәмөн өс тәвакан комитетчөн ертүси Т.Тимофеева пөлтөрнө тарәх – акция төрлө предпрятия-организаци өсчөнөссем уйрамах хастар хутшанна, ыра пусаруран хула сыннисем те айккинче юлман.

А.ПЕТРОВ.

Мускавран – Дипломпа

Сак кунсенче Рәсфәй асләпәхөссене академиянен экономика-математика институтчө грантөссөме стипендиясен конкурсне пөтөмөлтөтнө.

Унта төрлө сөшывөвран 216 яшпа хөр хутшанна. Жюри членөссем студентсен, аспирантсен тата сәмрәк төлчөвөссөсен проектөссөме асләпәхө өссөссене пахаласа чи лайаххисине палартна. Сөнтерүссөссене экономика төлчөвөссөме Пөтөм төнчөри асләпәхө фондөн грантөссөме тата стипендияөссөме чыслан. Сумлә парнесене И.Н.Ульянов ячеллө Чәваш патшалак университөтөчөн студентчөссөме те тивөсөнө. Экономика факультетчөне вөрө-некөн Алексей Сергеева (асләпәхө ертүси – Н.Березина доцент) ятарлө стипендия хавалантарна. КПГПран кәсал вөрөссөме тухна сәмрәк асчаха Кристина Сергееванә фонд йөркелүссөме дипломпа наградәланә.

Е.АНДРЕЕВ.

Паян амар сәнталак пулат. Сил анасран 1 метр хәвәртләхпа вөрөт. Сывлаш температури кәнтәрла 9, сөрлө 10 градус сивө. Атмосфера пусамө 739 мм, сывлашри нүрөк 84 процент. Кун таршшө 6 сөхөт те 56 минут. ыран амар сәнталак пулат. Сил сурсөр-хөвеләнәсчөнчөн 3 метр хәвәртләхпа вөрөт. Сывлаш температури кәнтәрла 12, сөрлө 16 градус сивө. Атмосфера пусамө 747 мм, сывлашри нүрөк 79 процент. Кун таршшө 6 сөхөт те 56 минут.

Хаклә вулакансем!

Сырантару вөслөнөт. «Хыпар» Издательство сурчөн кәларәмөссене

сыранма васкәр! «Хыпар» – 732 тенкө те 66 пус. «Хыпар – шәматкун» – 304 тенкө те 08 пус.

СИВĖЧ БИТУ

Хаксене үстерни камшан усалла? Пурте сителёклё, высә лармапәр

Иртнэ эрнере хәшә-пёриншән тәнче пётсе килессёнех туй-әнчә: долларпа евро таруках хәпарчәс. Халәх банксемпе банкоматсен умёнчен, лавккасенчен таталмарә – кәмелә усалла вырнаштарма тәрәшрә. Ытти чухне, сунталәк вёсләннә май, тавар ытларак сугасчә тесе сугу-илү предприятыйёсем хаксене чакратчәс. Сывах пелёшәм пёрер михә сахарпа сәнәх тунятчә те тепёр сунтчен шик шәхәрсә пурәнәтчә. Кәсал вара пусә өмәтлесе шив-шав сёкпесе кёйсисене хуләнлатма шухәшларчәс.

Вырәссән паллә поэчә В.Маяковский: "Сәлтәрсем сунәсчә вёт, апла тәк вёсем кама та пулин кирлэ", – тенә. Хаксене ирәке яни сугасёне уса курет. "Май пур чухне мёншён уса курас мар?" – тесчә вёсем. Виçмкун Правительство суртёнци ларура пуллә хысқан суралчә сакнашкәл шухәш.

дексә пылак шывпа пёрле шултасан 97,7% танлашнә. Тёп продуктсен каләпәш кәсалхи 11 уйәхра пёлтерхи сав тапхәртинчен сакан чухлэ үснә: сәнәх – 26%, минерал шывё – 25,2%, улма-сырла консервё – 23,2%, аш-какай – 17,5%, макарон izdelийёсем – 7%. Сав вәхәтрах эрех-сәра, сыр, аш кон-

✓ СЫНСЕМ ТЕ УҚСА ИЛМЕЛЛИ ВYРÄНСЕНЧЕ КЕПЕРЛЕНМЕССЕ, ЛАВКАСЕНЧЕ ТЕРКЕШМЕССЕ. ЭППИН, ПУРНАС ЯЛАНХИ ПЕКЕХ ЙЕРКЕЛЕНЕТ

сервё, сёт юр-варё, хутәш апат, услам суг, сәкәр тата кондитер izdelийёсем сахалрах туса кәларнә. 2014 сұлхи августан 12-мёшёнчен пулса декабрён 22-мёшёнчен ирттернэ төлчөв тарәх – пахча сымёс, сёт-суг, аш-какай паләрмахлах хакланнә. Сәкә хёле хирёс тата рынок саккунёпә килёшүлён – йёркеллэ пулмә, шив-шав сёкпесе хака самантләх хәпарти мар. Хушәләх ертүсисем темире сұл каяллах сәпла калатчәс: "Патшаләх эфир туса илкен тавар хакне пуре тивёштермелле йёркелме тарәшәрт. Вара эфир унран пулашу ыйтмәлар".

Хресченён суракине хатёрленсе паха вәрләх, сунтармәлли-сёрмелли материал, удобрени, сәтәрсәсемпе кёрешмелли им-сам, ытине вәхәтра

туянмалла, кредитосемпе, налуксемпе татәлмалла, сынсене шалу тўлемелле. Уқса темён чухлэ кирлэ. Вәл пёлтерөн сумасть-сөке. Вьләхрән, сёраннемёртен илкен сымёсе сутинип сөс пухәнәт. Савәнпа хула сьинни: "Пасарта кишёр, сёрүлли хаклә-сөкә", – тесе нәйкәшнине пахач килёшместәп. Лайәх управсөм сукран аш сьинни пахча сымёс сёрсе чылай пётет. Министр пёлтернэ тарәх – республикари управсөмне халё сёрүлли 55 пин тонна. Вәл халәхә хёл қасма та, сурукине пурәнма та ситет.

Кәсал сёршывра, республикара тухәслә тыр-пул пухса кёртнә. "Сәкәрсәр лармәларш-ши?" – тесе шикленсе марчә. "Чавашсәкәрпродукчә" АУО гендиректорё **Алексей Ласточкин**, Шупашкарти 2-мёш сәкәр завочён ертүси **Юрий Кислов**,

"Авангард" ООО гендиректорё **Николай Курчаткин**, Вәрнартитпётнэ сёт завочён гендиректорё **Федор Волков**, "Етёрне сөчә" АУО пай пусләхә **Алексей Поляков**, "Юрма" агрохолдинг" ООО гендиректорён заместителё **Павел Тихонов** Сергей Павлов докладне сўтсе явма хутшәнчәс. Хәйсем ертсе пыракан предприятисенчә ёс кал-кал пьиние пёлтерчәс. Шел те, Вәрнар тата Етёрне завочёсене тулли хәватпа ёсleme сёт ситмест. "Уйрамах паха сорти", – тет Ф.Волков. Республикара туса илнэ сёт пётёмпех вырәнта юлсан, тен, ытлашши те пулэ. Шел, 40% тулаша каятә. Сутакана чару сук – таварёпә хай хуса. Тирпейлекен предприятисен әна хәйсен патёне вырнаштарчәр тесе тарәшмалла – акә мён пирки шухәшламалла.

Иван Моторин ларәва пётёмлекте апат-симёс тата тирпейлекен промышленнос предприятийёсен ертүсисене сөнө проиэводство хәвәчёсене ёсө кёртме, продукци, ассортиментне пуянлатма, сугу-илү сөчёсене халәхә кирлэ таварсемпе куллен тата сителёклё тивёсёрте чёнесе каларё. **Валентин ГРИГОРЬЕВ**

сұлхи ноябрь уйәхё тёлне пёлтерхи сав вәхәтрипе танлаштарсан инфляци 7,4 % ситнэ, – терё Ольга Константиновна. – Сав вәхәтрах Расфәйре – 8,5%, федерацин Атәлси округёчнө – 8,4%. Декабрён 22-мёшө тёлне пёр уйәх каллахипе танлаштарсан шәнтса тата сивётсе сутакан чәх, шәнтнә тата тётёмленё пулә, хәйма, кефир хакёсем чакнә. Сав вәхәтрах улма-сырлапа пахча сымёсён, кёрпесемпе сәхәрән тата сётён – үснө".

Курттәммән тавар сутакан организаци ертүси **Евгений Пухов** сывах вәхәтра сәхәр йёунелессе систерчө. "Эпё сәнәнә тарәх, – терё Евгений Владимирович – сәхәр хакё долларпа пёрле үсет, пёрлех – чакат". **Иван Моторин** ларәва пётёмлекте апат-симёс тата тирпейлекен промышленнос предприятийёсен ертүсисене сөнө проиэводство хәвәчёсене ёсө кёртме, продукци, ассортиментне пуянлатма, сугу-илү сөчёсене халәхә кирлэ таварсемпе куллен тата сителёклё тивёсёрте чёнесе каларё. **Валентин ГРИГОРЬЕВ**

ХАК

«Хыпарсәсем», мёншён суятәр?»

Сәпла намәслантарчө сёт сутакан

Редакция Сёрпү районёнци Тавәшкәсси ял тарәхёнци килти хушәләхра ёне усракан телефонпа шәнкәравларё. "Декабрён 12-мёшө тёлне пирён ялсенчен кашни литр сётө 18-19 тенкёлле йышәннә тесе "Хыпар" пёлтертёр. Мёншөн суятәр? Пирён тарәхра сав кун тёлне 17 тенкёлле сөс йышәннә", – терё вәл.

Килти хушәләхсенчен пухакан сёт хакёсемпе хәсәтра паллаштарнә информацире йәнәш сук. ЧР Ялхушәләх министрствени район администрацийёсенчен ыйтса илнэ сводка тарәх – раштавән 12-мёшө тёлне Сёрпү районёнци килти хушәләхсенчен "Молочный двор" ООО – 19, Р.К.Каштанов – 18-19, "Универмаг", "Молочник", "Молочное дело", "Молочный цех "Октябрьский" обществәсем, А.А.Васильев, А.В.Черников, Д.М.Мухомедьянов 18-шар тенкёллө йышәннә. Сәпаха та ку ыйтәва Сёрпү

район администрацийён умне лартәпәр. Декабрён 19-мёшө тёлне "Молочный двор", "Молочный цех "Октябрьский" обществәсем, Р.К.Каштанов, А.А.Васильев сўлерех паләртнә хакпах йышәннә, А.В.Черников, Д.М.Мухомедьянов, "Молочник", "Молочное дело" обществәсем хака 1-ер тенкё үстернө.

Республикари килти хушәләхсенчен пустаракан сөтөн вәтам хакёчөн йёунрёр тўленкен йышёнчә: Улатәр районёнци Е.А.Страхов, А.И.Красулина, Е.В.Воронцова – 16-17 тенкё; Сөнтёр-

вәри тарәхёнци "Молоко", Сёрпү районёнци "Звезда" обществәсем, Октябрьски райповё – 17; Шәмәршә районёнци А.М.Сабитов – 16-17, А.Н.Кузьмина – 16,5-17, В.А.Васильев – 16,5, Н.М.Авксентьев, Ф.Азизов, Ф.С. тата Ф.Ф.Рахматуллинсем, В.Кузьмин, Г.А.Новая – 17, Г.А.Ахметов – 16, А.А.Степанов, Г.Ильин, Н.Н.Хамидуллин – 17,5 тенкё. Шәмәршә тарәхёчнө, ытти районта продукци пухакансем В.В.Чамев предпринимательтен ыра тёлсёл илмелле. Вәл кашни килограмм сөтө 23-26 тенкёлле тунятә.

Элөк, Хёрлө Чутай, Муркаш районёсөнчә, Вәрнар тарәхёнци 24 организацирөн 21-шө 20 тенкёллө пухнә. Сөт хакё Патәрьелсен, Йёпрөссөн, Канаш-

сен, Комсомольскисен, Шупашкар районёсөн, Сёмёрлессен, Елчөксен – 18-20, Куславкәсен – 18,3-19, Красноармейскисен – 19-20, Пәрачкасен – 18-19, Вәрмарсен, Тәвайисен – 18, Етёрне-сөв – 19 тенкё.

Республикари тирпейлекен предприятисем декабрён 12-мёшөнчө продукци сутакансенчен /ялхушәләх организациёсем, фермерсем, килти хушәләхсенчен пухакансем/ сөтөн кашни литрне /1-мөш сорт/ 20,73 тенкёллө – пёлтерхи декабрён 19-мёшёнчә кәтартуран 37 пус йёунрёх – йышәннә. Продукци пустаракансем кәсалхи сентябрь-декабрь уйәхёсөнчә пёлтерхи сав хушәринчен сахалрах тўленә.

Юрий МИХАЙЛОВ

КУСА - КУŞÄН

Хәсәтсәр пушә чун-чөре

фоторепортаж hypra.ru сайтра

Сәпла шухәшләсчә Вәрнар районён сьиннисем. Ун пирки "Хыпар" Издательство сурчён декабрён 23-мёшөнчө асәннә районта ирттернө күнёнчө тепёр хут ёнентёмөр.

Издательство сурчён директорё-төп редакторё Валери Туркай ертсе пыракан ушкән /Ишра – "Хыпар", "Хресчен сәсси", "Сәмрәксен хәсәчә", "Чаваш хёрарәмё", "Тантәш", "Самант", "Тетте", "Капкән" кәларәмсен ертүсисемпе ёсчөнёсем/ сак уйәхра Муркаш, Вәрмар районёсен ёсчөнёсемпе тёл пулнәччө. Халә акә Вәрнарсем йышәнчөс.

Районти культурапа кану центрне культурапа вёрентү, почта тытәмёнчө ёслекенсем, ахаль сьинсем – хәсәт вулама юратакансем – пустарәннә. Район администрацийён пусләхә **Леонид Николаев** та халәхә, хәсәтсәсемпе пёрле пулчө. Леонид Григорьевич халхи вәхәтра массәллә информаци хатёрсөм пускәк вай пулса тәнине, республикара "Хыпар" хәсәтнә сүмө, унән хәйён сәсси пуринне паләртёр. **Валери Туркай** хәйён сәмаксак тарәхра суралса үснө тёләнмелле пултарулла поэтан Алексей Воробёвәән илмеллө сәввинне вуланичөн пусләр. Унтан сәмаха кулленчө ёс сине сурарчө. "Хыпар" Издательство сурчён "тилхепине" алла илнөрённе шәпаха икө уйәх ситрө.

Сәк кёске тапхәрта мён тума ёлкёрнө? Төп редактор шухәшөпе – 20 сұл халәха тавлаштарнә орфографи ыйтәвнө татса панә, сайта пуянлатас тёлёшпө чылай ёслөнә. Юлашки тапхәрта унта "көрсө тухакансем" чәннипех нумайланнә. Пёр кунки рекорд – 1071 сын. Умири төп тёллөв – Издательство суртөнчө кәларәмсен тиражесөне сьхласа хәварәсси сөс мар, вёсөнө май килнө таран үстерессе те.

Төп редактор заместителё **Геннадий Максимов** сак ыйту пирки сәпла шухәшлатә: журналистсен предприятисемпе организацисем тарәх "тархасшән, сьярән-ха" тесе сўрөмелле мар, хәсәтра кәсәклә материалсем пичетлөмелле, вара сьинсем хәйсөмех хәсәта пёр-пёринчен туртса илсе вулама пуслөс. Чаваш халәх писателё **Сергей Павлов** "Хресчен сәсси" хәсәта хәйён ани пек йышәнәт. Вунсәкәр сұл ертсе пыратә әна. Мёлне ыйтусемпе сьрасчө-ха вулакансем унта, мёлне пулашу ыйтәсчә? Пенси ыйтәвөнчөн пулса кулсә әста юсәсси туранах. Сәпла майпа ял сьиннисен терт-нушине аша

илсе ёслөнөрен "Хресчен сәссин" тиражө самий пускә. "Сәмрәксен хәсәчөн" редакторё **Дмитрий Моисеев** паләртнә тарәх, унән кәларәмөн төп тёллөв – пётём ыйтәва сын шәпи урлә усса парәсси. Сәкна хәсәтри "Чуна каласар", "Юратупа наркәмәш" страницәсем лайәх сирөплөтөсчө. Төлпулава пынә **Татьяна Нумова** та ("Чаваш хёрарәмё"/, **Владимир Степанов** та ("Самант"/, **Николай Ишентей** ("Капкән"/, **Луиза Васильева** ("Тантәш"/) сәмаха илчөс. Сәвәнпа пёрлех вырәннә пурәнәкан-

сем те хәйсөн шухәшнө пёлтерчөс. Сәмахран, районта тухса таракан "Сөнтөрү сүлө" хәсәтән төп редакторё **Вячеслав Николаев** "Хыпар" район хәсәчөсөмшөн яланах аслә пиччөшө вырәнчөне пулинне, унран вёрнесе пьиние паләртёр. Нурәдри /Калинино/ вәтам школ директорнө **Татьяна Ефимовән** сәмахөсөмпе те килшөмеллө: пус, чун валли те апат кирлө. Вәл – хәсәт. "Хыпарсәс" вара пушә чунчөре, – терё вәл. – Эпё йышлә ачаллә сөмьере суралса үснө. Печөк чухнөх киле

"Коммунизм явләв" пьраса таратчө. Паян "Хыпара" Владимир Путинән шаннә сьинни ертсе пынә чухне мёлне-ха "Хыпар" сьярәнмасар юлән?" Төлпулу вёслөнсен фойере пёр хушә халәх пёлтертёр. Кусөм – хәсәт сьярәнәс текенсем пулчөс. Вырәнти почтамп ёсчөнөсөм вёсөн ыйтәвөсөнө тивёштерчөс. Кёске самантра Вәрнар сьиннисем "Хыпара" – 34, "Сәмрәксен хәсәтне" 7 экзөмпляр сьярәнчөс.

Надежда СМЕРНОВА. Василий КУЗЬМИН сәнукөрчөкө

ВУЛАКАН БИТАТЬ, СЁНЕТ, АСӘРХАТТАРАТЬ

Тав тәватәп

Николай Тарасович Саврукова чылайранпа пелөтөп, ёсөсөмпе те паллашас тарәтәп. Иртнө ёмөр вёсчөнчә Самар обласёнци чавашсен "Пехил" пёрлөхөн ун чухнехи ертүсипе В.Калмыковпа профессорән ёс пулёмөнчө пулнәччө: вәл пире ашшән кётсе илнөччө, кёнекисене парнелөнчөчө. Унтанпа вәхәт чылай иртрө. 2008 сұлта тәван яла – Тутар Республикинчи Аксу районёнци Меречене – кусса килсе икө сурт тунятм. Пёринчө вулаваш тата музей йёркелерәм. Ялта библиотека пулманнипе кёнеке вуламашкән хәшө-пёри ман патә сурчөчө. Инкек куса курәнса килмест теçсө:

Манәса кәларчөс

1965 сұлта Чаваш комсомолё Чапаев ячөллө сар дивизине шефа илнөччө. Эпир унән путивекипе салтак службине кайнәранпа кёсөх сур ёмөр ситет. Анча сав паллә пулама республика шайёнчө кётсе илмөшкөн хатёрленин сисёмөнчө. Хула-районти сар комиссариачёсөнчө, ял тарәхёсен кантурёсөнчө, шукулсемпе клубсөнчө ентөш ячөллө дивизире чи малтан ёсөметре пуллә салтаксен списөксөне курәнмалла вырнаштарман, вёсөм пирки сьраса кәтарти сук. Хәйён хастарёсөнчө халәхән пёлмеллө пек туйәнәт. Сәкә пирёншөн, сар тивёсөнө пурнәсланисөмшөн

Күршөсенчен вёренмелли сахал мар

Октябрь уйәхёчнө "Чаваш Ен" санаторире сывләхә тёрөклетрөм. Сипленнө вәхәтрах ерсуллө самант тупса күршөллө Мари Эл тарәхне ситсе килтёмөр, унән төп хулипе паллашармәр. Йошкар-Ола чавашла куларсан Хёрлө е капәр хула тени пулат икен. Унән илемёлө килентёмөр. Сурчөсөн архитектура, дизайн тёлёшөнчөн чәннипех чаплә. Шөвөр тарәллә башнәсөм, сарлака лапамсем темире те. Чие илмели – Патриарх лапамё. Унән башни сине вырнаштарнә сөхөт кашни виçө сөхөтре чан сәсипе вәхәта пёлтерсен чун хавалне сөклекен кёлө музыка янәраса каятә.

Нази музейнөчө пултәмәр, мари халәхён историне, халхи пурнәснө сәнлакан экс-

Шуç савәт

Кирлө чухне катәк пуртә та ытлашши мар тесе ахалтөн каламан халәхра. Әпәр-тапәра пурасәти пьмәлли пирки сәмаха пьмасть кунта, юрәхлипе уса курмәлине кәна аса илтерет. Тёлсёлхрән, пахча сымёсө е пулә консервине лавкран тарәшәш мар пулин те, сайра-хутра тунятпәраха. Шуç савәтә пушатнә хысқан кәларса пәрахамалла мар. Килти хушәләхра унпа татах уса курма май пур. Ку енөпө вулакансенө панә сөнү усса каяссән туйәнәт.

БИТУ - ХУРАВ

Ултә уйәх иртиччен

Икө эрне чирленө хысчән ёсө тухнә малтанхи кун вәхәтләх ёсөлейменнине ёнентерекен хута килтә манса хәварнипе парайам. Тепёр таватә кун сөмьери лару-тарәва пула хам шупта кану илме тивөс. Сәвна май асәннә документа ун чухне тир илсе пьтәм. Анча шут ёсчөнөсөм мана ун тарәх тўлемессине пёлтерчөс. Сәкә саккунпа килёсө тарать-и?

З. ПЕТРОВА. Сук паллах. Асәннә документә тепёр икө

Шалу пирки – справка

Сөнө ёсө вырнасрәм. Бухгалтери манран малтанхи вырәнти юлашки икө сұлхи шалу пирки справка ыйтәт. Кирлө-ши вәл? О.ЛАРИОНОВА.

Вәхәтләх ёсөлейменнине сирөплетекен хут тарәх, декрет отпускөшөн тата ачана пәнхәшән паракан пособие паләртнә чухне юлашки 2 сұлхи шаләва төпө хураçсө. Сөнө сёрте сәкән пирки справка чәннипех кирлө. Әна сирө ёсрөн тухса кайнә чухне

Командировкәран кама хәтараçсө?

Тәтәшәх командировкәра пулма тивөт. Кун пек чухне тупәш та пөчөк, сөмьөшөн те усалла мар. Сьинна командировкәран хәтарәлли салтав пур-и? Унта каймасар пәма пултаратәп-и?

П. ВАСИЛЬЕВА. Командировкәна хәсан ярас тата унән тәсәмө тёлөшпө чикө сук. Сәкна ёсөпе тивөштерекен паләртатә /ёслекенсене службә командировкисене ярасин уйрәлләхөсөм тёлөшпө РФ Правительствени 2008 сұлхи юпа уйәхөн 13 мөшөнчө сирөплөтнө 749-мөшө положонен 4 пунктчө/.

Сәпаха та чикө сүки сьинна командировкәна тарәшәш ямалла тенине пёлтермөт, мёншөн тесөн службә тивөсөсөнө пурнәс-лассине сәкнашкәл йёркөпө пөрмахох пурнәслама май сук. Унсәр пусчө командировкәра пуллә вәхәтшән вәтам шалу кәна тўлөсчө /РФ Ёслөв кодексөн 167 статия/. Сәвна май унта сурөкен сын уқса тёлөшөнчөн пайтасчө юлат. Пёр шухәшлән сан төрөс мар пек: вәл ёсөпе тивөштерекен хушинипө сула тухатә тата хай тивөсөнө пурнәслатә. Саккун тёлөшөнчөн вара шайлашуллә пулса тухатә. Сәвәнпа ёсөпе тивөштерекен командировкәна тарәшәш сурөкен шаләвө чән-чән ёсө укцинчөн катәкрах чухне хушса тўлөме пултаратә – паллах,

Валентина СМЕРНОВА хатёрленө.

кәсалхи июль уйәхөн 12-мөшөнчө хушәләх сунса кайрө, сирө кёпө-йөмпе кәна тарса юлтәмәр. 2,5 пин кёнеке, экспонатсем пётёмпех кёлөнчөс.

Николай Тарасович нумаях пулмасть суралнә ялөнчө – Аксу районёнци Кёсөн Сөнчөлөнчө – пуллә. Пирён инкек пирки пёлсен вәл сын урлә кёнекөсөм, уқса парса янә. Йывәр вәхәтра пуләншәшән Николай Тарасовича /хәйён адресне пёлметөп/ "Хыпар" хәсәт урлә чөрёрен тав тәватпәр.

Виктор СИМАКОВ. Тутар Республики

кәна мар, сәмрәк әрушән та пёлтерөшлө. Ун чухне эпир республика ячө-сүмне сөкленө, халө вара хамәра аса та илмөсчө.

Службәна пёр полкра ирттернө ентөшөсөмпе иртнө сүлсөнө аса илмөшкөн пушәнмәлли вырән та сук. Пулвалта е баракра пёр кётсе уйәрса парсан кәмәллә юлнә пултәмәр.

Запасри гвардеецсен-чапаевецсен канәшөн членөсөм: В.В.ЛАСИХИН полковник, В.МИРОНОВ майор, А.МАКСИМОВ майор. Шупашкар хули

Рев.МОИСЕЕВ. Комсомольски районө

понатөсөмпе пуян вәл. Скульпторсем, художниксем сьинсене пукане пек мар, чөрё сьинсем евөр кәтарти пире уйрәмах килёшөр. Вёсөм кёс-вөс хусласа каласма пикенөссөн туйәнәсчө.

Сәкна асәрхәрәмә: мари сьиннисем хәйсөн чөлхине чәннипех хисөплөсчө. Тёлсёлхрән, Шупашкарта ақалчанла сьраса сәпнә хыпарлав сахал мар, вёсөн унашкәлли сайра. Мәссәллә информаци хатёрсөн күршө республика сьинчөн ытларох пёлтермеллө тесшөн эпө, вөсөнчөн вөрөнмелли сахал мар.

Рев.МОИСЕЕВ. Комсомольски районө

З.МИХАЙЛОВА. Шупашкар районө

Чи малтанах савәтән вёснө ситичөн усман виткөчнө кәсса пәрахамалла та лайәх сүса тасатмалла. Унтан ашнө тип сү сөрмеллө – кекс сөсөрме асәкунпа форма алә айөнчөх, туянса тәккаланмалла мар. Ятарласа янтәланә чүстана савәт сурийлө таран тултармалла та духовкәна лартмалла.

уйәхран панә пулсан та компани сирө саплаштарма тивөс /РФ Ёслөв кодексөн 183 статия/. Вәхәтләх ёсөлейменнине ёнентерекен хут тарәх тўлемелли вәхәта саккунпа паләртнә: уншән тивөсөкөн пособие сывалса ситнө хысчән ултә уйәх иртиччен ыйтсан памалла /федерацин 2006 сұлхи раштав уйәхөн 29-мөшөнчө "Вәхәтләх ёсөлме пултарайманнипе тата амәшләхпа сьхәннә салтава обязательнәй социаллә страховани тәвәсси синчөн" саккунөн 12 статийн 1 пайө/.

Граждәнсөн уйрәм ушкәнне вара командировкәран хәтараçсө. Вёсөн йышөнчө: ● килёшү сирөплөтсе профессие пёлөвө илкенсөм е квалификацие үстерекенсөм, енчөн те командировка вөрөнүпө сьхәнман пулсан; ● сирө пур хёрарәмсем; ● сұл ситмен сәмрәксөм /РФ Правительствени 2007 сұлхи ака уйәхөн 28-мөшөнчө йышәнәвөпө сирөплөтнө реченө кёртнө пултарулах профессиональёсөмпе должнөсөсөмчө пусчө/.

Командировкәна хәйсөн кәмәллө сьраса пёлтернипе кәна тата медицина кәтартавөсөм хирөслөмесөн аймак пултаракансем те пур. Тёлсёлхрән: ● 3 сула ситмен ачаллә хёрарәмсем; ● 5 сула ситмен ачана пөчөн ситнөтөрекен амәшө е ашшө; ● сусәр ачаллә ашшө-амәшө; ● сөмьери чирлө сьиннә пәхәкан. Асәннә ушкәна кёрөкөнсөнө службә командировкине каймасар тәма хәйсөн ирөк пурри сьинчөн малтанах сьраса пёлтермеллө.

КУЛЬТУРА ҶУРЧЁ – ЯЛ ҶУТИ

Хамър та нумай вай хутъмър, чунтан тәрәшрәмър

Муркаш районенчи Васкассинчи информацияе культура центрэ нумаях пулмасть 30 сулхи юбилейне паллә түрө. Уава тавари ялсенчен кәна мар, район центрәнчен те, республикәран та халәх йышлә пухәнчө. Ку хайне евөрлө пөтәмлетү те, сав хушәра хавханулла кәмәлла малашехи сул-йөре паләртни те пүлчө.

Шәпах иртиние малашехи синчен каласрәмәр та эпир культура центрән директорё Н.Н.Ильинапа.

– Наталия Николаевна, кәсөх Сөнө сула көрөтлөр. Культура сүлталакчи Сиреншөн хавәршән тата Васкассинчи информацияе культура центрешөн мәнле иртрө?

– Питө анлән та төрлө енлән иртсе кайрө. Уйрамак Муркаш районенче тата хамър Васкасси тәрәхәнче чәнах та тивәслипөх ирттертөмөр тесе шутлатпәр. Пур мероприятия те аңсәлә та калкал пүлчө пек. Культура сүлталакне уснә май пирән патра март уйәхәнче районти пуларулла ушкәнәсен 2014 сулхи смотрне ирттерчөс. Эпир аңа сав тери хитрен усрәмәр, сцена та питө илемлө те капәрчө. Чәвашсен авалхи йәли-йөркенне төле хурса йөркеленө композицире халәх умне шарттанпа тухса пурне те туләх та тату пурнәс сунтәмәр. Муркаш район администрацийән Культура пайен ертүсине Елена Геннадьевна Чернова та пирән уява сав тери пысәк хак пачө, нумай сынран ыра сәмах илтрөмөр.

Шәпах сәк «Чечеклен, юратнә Муркаш өн» смотр-фестивальте 1-мөш ырапа тухрәмәр та хамәрән пуларулла ушкәнөпө.

– Тахсанчи пек ытти сөре, күршө районсене тухса сүрес йәла пыраты-и халә?

– Пыраты, паллах. Чи малтанах хамәр тәрәхи ялсене ситсе пуларулла паллашартәмәр. Егөрне районенчи Советски яләнне те пире ашә кәмәлла йышәнчөс. Культура сүлталакнене ытти тәрәха та ситме тәрәшрәмәр, анчах та транспорт сүкпие аякри районсене ситме ниелле те май сук.

– Сирән пуларулла ушкәнөн ячө пур-и?

– Ана эпир 2012 султа сөнөрен йөркелесе ятәмәр та «Таван ен сәлкусөсем» юрәпа ташә ансамблө теме йышәнтамәр. Сәпах та ансамбль тени ытла та сулмакля янрәнан художество пуларулла ушкәнө темипөх сьрлахах терөмөр. Тата пирән «Талан» фольклор ушкәнө пур. Сәмрәксем «Грация» текенине сүрөсчө, аңа Светлана Степановна Максимова ертсе пыраты.

– «Талан» фольклор ушкәнө тахсанач йөркеленчө пүлас-а вән?

– Сәпла, ун чухне эпө кунта өслөмен, юрлама вара унтах сүрөттөм. Аңа Леонид Васильевич Степанов ер-

тсе пыратчө. Шел те, вәл халь пирән патра өслөмөст. Сәпах та юбилей төлне эпир «Талан» ушкәнә та сцена сине кәларма пулартәмәр. Вөсем те куракана хайсен илемлө юрисемпе савәнтарчөс.

– Культура сүрчөн юбилейне сакән пек чәллә ирттерме кам пуләшрө, мөн хавхантарчө?

– Хатөрленү тапхәрәнче, паллах, пөрре те сәмәл пулмарө. Чи малтанах спонсорсене тупма тәрәшрәмәр. Никамак та укса парса пулашасишән мар вөт халь. Юраты хамәр тәрәхи сынсем пире ниҳәсан та төксе ямащөс. Ырә сәмаха Ильин ячөллө хушәләх ертүсине Игорь Васильевич Николаева паләртә хәврас килет. Вәл пире яланах мөһне те пулин хавхантарма тәрәшәт. Кәсәл та, акә, юбилей ячөле укса парса савәнтарчө, уява та парнепе – телевизорпа – килчө. Олег Борисович Николаева та, ыраңти предпринимателе, тата «Ника» магазин директорне Алина Николаевна Николаеваңа пысәк тав сәмахө калас килет. Хамәр та нумай вай хутәмәр, чунтан тәрәшрәмәр. Сценәна капәлатма бюджетран уйәрнә уксапа уса куртамәр.

– Культура центрән паянчи төп шәнрө сәпах та, ман шутпа, «Таван ен сәлкусөсем» ушкән. Камсем сүрөсчө унта? Вәхәтне астан тупасчө?

– Пирән сәк ушкән питө туслә, төләнмелле сәнсем сүрөсчө кунта. Пөр сөмьери пек пула кайрәмәр өнтө. Пүрө 12 сын: 4 арсын та 8 хәрарәм. Ушкәнә эпө ертсе пыратәп, пулашакәнөсем те пур – Алина Павлова культуранга тата Светлана Максимова илемлөх ертүси. Ама вөрентнө учительтесе те, уйрамак Алина Васильевна Иванова, яланах ыра канашемле хавхантарасчө. Концертсем умөн сүре ятарласа капәлатакани те пур пирән – Рената Павлова. Ушкәнә сүрөкөнем кашинөх хайне май пуларулла та маттур, савәнпах мана вөсемле өслөме сав тери сәмәл та хавханулла.

– Пуларулла ушкәнөн, паллах, хитре тум та пулмалла. Сцена сине эсир яланах капәр та пөр пек тумланса тухатәр. Түмөсене сөлеттернө-и ө хәвәр астанлаң?

– 2009 султа пирән кунта модернизацти тени пулса иртнө, савна май

культура сүртне сөнө аппаратура тата хәрарәмсемпе арсынсем валли чәваш тумө уйрәса панә. Илемлө костюмсем, пире питө килөсөсчө, вөсемпе перекөтлөн те управлән усә курма тәрәшатпәр. Нумаях пулмасть, ак, пурин те пөр пек пуләр тесе хамәр шутпа шурә пушмаксем тунтәмәр.

– 2009 султанпа түмөсем кивелме те өлкөрчөс пүлө?

– Сөнине сөлеттерес килет, паллах. Енер кәна-ха ку йитупа Шупашкара кайса килтөмөр, уйрәм юрлакансем валли кәсөх капәр тум пуласса шансах тәрәшатпәр. «Внебюджет» текен мелле өслөсе илнө уксана йәлтәх костюмсем сөлеттернө сөре яма тәрәшатпәр. Маларах пирән ташә кәсөсем питө аван иртөтчөс, сәмрәксем йышлән пухәнатчөс.

– Наталия Николаевна, касарәр та, мөншөн иртнө вәхәтпа «иртөтчөс», «пухәнтарчөс» тесе калатәр-ха?

– Чәнах та, малтан халәх питө нумай сүрөтчө. Халь тем пүлчө... Ташә кәсөсене тәтәшәх йөркелетпөр – килекени, шел те, питө сахал...

– Халь меллө самантпа усә курса чөнөс калар-и, «Пирән патра килөр, кичем пүлмө», – теер-и?

– Чөнөс калатпәр, паллах. Кәсәл Культура сүлталакчө пулнине шута илсен, сәмрәксем ташә кәсөсене сахаллән килни хамәршән та питө аван мар. Сәмрәксем пурне те пирән патра килөр тесе чунтан чөнөс калатпәр.

– Сәмрәкөсем хайсем пур-и? Тен, вөрнеме тухса кайса пөтнө? Тен, нумайашө Америкәна сүл тытнә? Халь унта та ситөсчө вөт-ха... Е килөсөнө ларасчө-и?

– Килте ларакани те пур-тәр. Хашө-пөри, тен, урахлах сүлла та каят пүлчө... Шанчәк сүхатнисене те хамәр патра чөнөс килет. Улаштарма май пур вөт-ха хамәра. Кунта килсен вөсем юрлама та, ташлама та пулартасчө.

– Тен, ташә-юрәпа сөс мар, сәвәсемпе, спектакльсемпе те илөртөсө пәхмалла халәха? Культура сүлталакчө вөслөнө те, ак – литературәна халалани пулабө. Савна май культура сүртнөче драма кружөкчө йөркелесе ярас шухәш сук-и?

– Пирән кунта драма кружөкне Алиса Иванова ертсе пыраты, ытларах шул ачисем сүрөсчө унта. Пурте питө пуларулла. Кәсәл, акә, Сөсөпө Мишии суралнәрәпа 115 сул ситнине халаланнә республикәри конкурса вөсем пөрөмөш ыраң тумө уйрәса панә. Илемлө костюмсем, пире питө килөсөсчө, вөсемпе перекөтлөн те управлән усә курма тәрәшатпәр. Нумаях пулмасть, ак, пурин те пөр пек пуләр тесе хамәр шутпа шурә пушмаксем тунтәмәр.

– 2009 султанпа түмөсем кивелме те өлкөрчөс пүлө? – Сөнине сөлеттерес килет, паллах. Енер кәна-ха ку йитупа Шупашкара кайса килтөмөр, уйрәм юрлакансем валли кәсөх капәр тум пуласса шансах тәрәшатпәр. «Внебюджет» текен мелле өслөсе илнө уксана йәлтәх костюмсем сөлеттернө сөре яма тәрәшатпәр. Маларах пирән ташә кәсөсем питө аван иртөтчөс, сәмрәксем йышлән пухәнатчөс.

– Наталия Николаевна, касарәр та, мөншөн иртнө вәхәтпа «иртөтчөс», «пухәнтарчөс» тесе калатәр-ха? – Чәнах та, малтан халәх питө нумай сүрөтчө. Халь тем пүлчө... Ташә кәсөсене тәтәшәх йөркелетпөр – килекени, шел те, питө сахал...

– Сәпла пуләр та. Ситесчө-ха, курсачө, кайран сакән ситнен ыттисене те пөлтөресчө.

Римма ПРОКОПЬЕВА

СЫН ТАТА САККУН

Студентсем наркотик сутнә

Наркотөреслөв службин республикәри управленийөн сотрудникөсем Шупашкарта кунта наркотик илсе килекен тата сутаган ушкәнә ситенсөретнө. Йышри икө сәмрәк – Дагестан тата Чечня качисем, республикәри аслә вөрөнү заведенийөсенчен пөринчө пөлул пухаканкерсем.

Наркотөреслөв управленийөнче сәк операцияе төллө хатөрлени, синтетика йышши наркотиксене саккуна пәсса сутнә төслөхе тивөсчө документөемпе сирөплетни ситнен пөлтөрчөс. Сакән хысқан нарполицейскисем ятарлө операция ирттернө – преступниксене тытса чарнә. Уголовлә өс пусарнә, следстви пыраты. Төгчөв сәк ушкәнә явәснә

ытти сын йөрө сине үкмөшкөн пулашасса шаннинне те пытармарөс.

Управлени сакнашлә төслөхсене, савән пекөх сәмрәксене наркотиксем сутма, вөсемпе усә курма явәсчаринө, вөрөнү заведенийөсенчө наркотик сарнинне тупса паләртас өнөле малашне те сине тәрса өслө. Республика пурәнканакане пөлсе тәма: ФСКН управленийөнче «шанәс телефон» таләкөпө өслөт – 23-01-00 номерле шәнкәрәвласа регионти наркотиксен саккунсәр саврәнәшөн төслөхөсем ситнен ят-хушамата асанмасәр пөлтөрме пулаты.

Н.ДМИТРИЕВ

Апаш сывәхәнчи инкек

Инкек ытларикун кашине 17 сөхөт сурә төлнөлле М-7 автотрассән 662-мөш километрчө пулнә. Шупашкар районенчи Апаш ялө төлөчө харәсах 7 транспорт хатөрө аварие лекнө.

Сав шутра – темисө автофургон, пассажирсене илсе сүрөкен автобус тата сәмәл машинәсем. ЧР ШЕМӨн патшаләх автоинспекцийөн пресс-служби пөлтөрен тәрәх – КАВЗ автобус водителө умри транспорт хатөрө хушшинчи дистанцие пәхәнмасәр пинә, савна май DAF ятгарчон саклатнә автопуйәс сине пурса көнө «За рулем» автофорум сәнүкерчөкөнө. Юр вәйлә сурө вөт, сул та юрпа витөнө – тен, савәнпа та түрөх чарәнса өлкөреймен пулчө...

Ку аварие пула сулән сәк сывәхәнчө тата 5 автомобиль пөр-пөрин сине пурса

көнө. Трассән Шупашкарала килекен өнө темисө сөхөтлөхө хупәннә. Автоинспекци сотрудникөсен ытти машинәна сулән транспорт хирөс килекен өнөле яма тивнө. Төлее, сәк ыраңта сул сарлака та – транспорт юкәмөшөн темле пысәк чәр-мав тухса тәман. Шел, автобус умри фургон сине шәпах водителө

Н.КОНОВАЛОВ

Улталасчө!

Төп хулара ултасчөсем пенсионерсене шәнман пәр сине лартса хәваращө. Көсөкө вәхәтрах савнашкәл темисө төслөх пулнә.

Граждан урамөне 25-30 сүлсөнчи хәрәм хайөн пири банк өсчөнө 68 сүлти кинемее кредит учреждениөй хүтлөхсөс сьрсене пулашни пири пөлтөрнө. Хайөпө пөрле банка пьма, ватә сыннән перекөт көнеки ситни уксине илме үкөте көртнө. Компенсация илсе тесе пенсионерка ултасчә 40 пин тенкө тыттарса яна.

Ярославль урамөчө те ватә инвалида

компенсация паратпәр тесе илөртнө. Ултасчә, хайөн пири социаллә служба өсчөнө тесе каланәскөр, унән килөнчөн 300 пин тенке яхән илсе кайнә.

Энтузиастсен урамөчө вара 84 сүлти кинемее «почталөн» улталанчө: почтара черет пысәк имөш, савәнпа пенсия килсе пурса парәп тенө. Хваттер көрсен вара ултасчә ватә сыннән 50 пин тенкине аярласа кайнә. Кашни төслөхө полици төпчөв ирттерет. ШЕМ граждансене асәрханулла пулма чөнөсө калаты.

К.АНТОНОВ

ФРОНТРАН КИЛНӨ СЫРУСЕМ

Пиччөшө өмөрлөх сусәрланнә

Вәрмар районенчи Хөрлөсчирта суралса үснө Михаил Иванович Хованский /29.10.1920/ Таван сөршывән Аслә вәрсине 1942 сулхи июнь уйәхөн 2-мөшөччө тухса кайнә. Вөсене малтан Чулхула өбласчөнчи Арзамас сывәхәнчи вәрманта сар өснө хәнәхәртнә. Каярпахна Хованский хай те вөрентекен йышчөнө пулнә. Унтан вөсене фронта асатнә.

Михаил таван яла сыру ярасх тәнә. Килте ашшө-амәшө, висө йәмәкөпө пөр шәллө юлнә.

1943 сулхи апрель уйәхөн 22-мөшөччө таванөсем патне сырнә сывәрне яма өлкөреймен – сәпәсәва көнө. Висө көтөслөн хултласа чикнө хут листи сине

«Пөрмәх сире аса илетөп...»

1943 сулхи апрель уйәхөн 13-мөшө. Атте-анне, шәлләмпә йәмәкөпө, сире пурне те Мәнкун пращникчө ячөпө салам яратпә.

Вәхәт пурпөрөх иртмөст тесе сыру сьрас терөм. Сывләх чаглах мар, анчах чәтма пулаты. Малашне лайхәкләнө. Суранран ытларәх пөр майлө ыртинчө тусме кансөр, сурәм ырататы. Урәх ниелле те май сук. Суранлә сәк ыраңа

иртөрсө яма чәтәмләх ситтөрчө өнтө. Анне, пире кунтан илсе каясчө. Сывә юлатпә, сире те сывләхлә пулма сунатпә.

Сирөн ывәлу Миша.

1943 сулхи май уйәхөн 13-мөшө.

...Сураннә ситнен кәшәх та пулин манас тесе сыру сьрататпә. Питө йывәр суранлә сәк вәхәтә туссе ирттерме. 20 кун хьса юлчө пулин те пулашнә сукрах. Сураннечөн ытла ыртса тәрәманни пөтөрет. Хам төллөн

Шәллө хыпарсәр сүхалнә

Михаил Хованский шәллө Данил Иванович та /11.06.1924/ Таван сөршывән Аслә вәрсине хушәннә. Салтәк ачө тухсан малтанах Канах хулинчи вөрөнү пунктөнчө сар өснө хәнәхәртнә, унтан – фронта.

Вәл та сывәх сьннисем патне сыру сьрасх тәнә. Шел, вәрсәрән таврәнәйман, 1943 сулхи март уйәхөнчө хыпарсәр сүхалнә.

«Анне икө ывәлне вәрса асатнә. Асли, Михаил, сусәрланса таврәннә, суранөсене пула вәхәтсәр сөре көнө. Көсөнни, Данил, сәпәсү хирөнчөн

«Тен, таврәнәпәр-ха...»

1942 сулхи сентябрь уйәхөн 29-мөшө.

Ку сьрәва Канашран яратпә. Пөтөм ротәна пөр таләкләх дөжурствәна илсе кайрөс. Вьрсарникун пасар пүлчө. Тем те илме пулаты, анчах таварчө питө хаклә.

Ман патра Миша пиччө сыру янә, дөжурствәра тәнә чух пьрса пачөс. Усә пәхрәм та кәмәл пәсәлчө: ман үсөмирсем пурте вәрса тухса кайни ситнен пөлтөрнө вәл хай вөрөнөкөн сөтөн.

Мана та, Мишәна та ятти хыпарсене сьрса ярәр. Манпа пөр шутлисем астинө пөлөс килет. Хальлөхө аван пурәнәтпә. Сәкәр сителөкөх парасчө. «Турә пулашсан тата пәрахмасан, тен, таврәнәпәр-ха», – тавансем питө ан куланччәр тесе сырнә Миша. Аста яраси пирөтөн килмөст, мөн көтөт – никам та пөлтөст.

Сире пурсәра та хөрүллө салам. Сөмьери пөр ачин те пулин телөйө ситө-ши киле таврәнма? Салампа – Данил Хованский.

урлә майпа: «Хованские амантнә, ура тупань арканнә», – тесе паллә тунә. Ана сәпәсү хирөнчөн Чулхула өбласчөнчи Бутырлинский районөн сьнни Красноглазов йәтса тухнә, санчәсө илсе ситернө. Сакән ситнен Хованский тавәнөсене пөлтөрмөшкөн вәхәт пулман юлтәшөн, амәннә Михаилнән сьрәвәне ярас хәварнә та малалла васканә. Госпитальте ыртнә хьсчән аңа Томск хулине сывалма куарнә. Таван яла сулахах урәсәр таврәннә.

Вәрсә суранне пәхмасәр вәл хушәләх пулашма тәрәшнә, платничө өслөнө. Ольга Петровнапа пөрлөшө пилөк ача пәхса үстөрнө, пурнәс сүлө сине кәларнә.

сүрөймөнниө аяксем ыратасчө. Төпөр 2-3 уйәхән костьльпе утма пүлө-ши? Кун пек май килсен те суран хушәлө. Савәнпа чылай ыртма тивет.

Түрленсө тухсан юрәхсәрах пулмә-ха. Пурпөрөх чунәм хурланаты. Сывә юлнәшән савәнәтпә. Кунта манран юрәхсәртарахисем те нумай...

Сирөн ывәлу Миша.

1943 сулхи май уйәхөн 27-мөшө. ...Ку сьрәва хам адреса кәтартма-

сәр яратпә, мөншөн тесен пире паян-ыран илсе каясчө. Сирөнтөн хыпар көтөсө тунсәхләтпә. Чипер сывалса тухсан курса сәмахлама вәхәт пүлө-ха. Халө кәшт лара-тәра пуларәм. Ыратнө сүрөнө чухне сисөнөсө каймасть, анчах ура чөртөт, вәл пөтнө пек пулаты.

...Пөрмәх сире аса илетөп, төлөкөре курайтпә, Данил та кураңатпә. Сывә пуләр, эпө те сывә юлатпә. Сирөн ывәлу Миша.

таврәнман. Анне аңа кунөн-сөрөн көтсөх сөре көчө, – аса илет вөсен йәмәкө, Хөрлөсчирта пурәнакан Людмила Ивановна. – Эпө те Данил пиччөнө сәк таранчөнчө тесе пурәнтам. Мөнле те пулин саврәнса ситө-ха, вәрсәрә тем те пулаты. Тен, сывах-ха, – тесе, хамә йәптасө өсө тухса утаттам».

Стройкәра-и, уй-ирте-и, хәмла пахичинө-и – пур сөрте те чунне парса вай хунә Людмила Ивановна. Вәл пөччөнөх пурәнәт. Пиччөшө таврәнәсса көтсөх иртөт кун-сүлө.

тесе маншән турра кәлтәваты. Хуралта 4 сөхөт тәрса питө шәнтам, хөллө мөнле чәтмалла-ши? Ирхинө пире 5 сөхөт те 30 минутра вәрәтасчө. 5 минутра тәхәнса өлкөремелле, вара сьрмари шывпа пите сәватпәр. Питө сивө.

Киле таврәнәссән туйәнәтсе. Сывә-раймастпә, питө ялөх төлөк куртпә. Сьрас тәк аннен кәмәлө хушәлө. Чунәм хурланаты. Сөнө Кавал ачипө Георгий Герасимовпа пөрле ыртса тәрәтпә. Урәх сьрмәстпә. Сывә юлатпә.

Салампа – Данил Хованский.

1942 сулхи октябрь уйәхөн 25-мөшө. Хөрлө Сартан сирөн пата хөрүллө салам яратпә. Эсир хәвәр сис сәкәрпа мана тәрәтартатпәр. Сухари те, пыл та килсе патәр.

Анне, өнер Тикаш хәрарәмө пьрса кайрө, татах пулатпә терө. Пире ноябрь уйәхөнчө илсе каясси паллә. Хәсан тата аста – пөлтөстпәр. Станцие кайсан Сиппа аппа патне көрсө тухәр. Мана хөхрөнөшөн сире хам таврәнсан

пулашмалла пуларчөчө. Ятти хыпарсене сьрса пөлтөрөп.

Салампа – Данил Хованский.

1943 сулхи январь уйәхөн 10-мөшөччө Данил Хованский ашшөн апнашө патне янә сыру.

«Сывә-и, хаклә та ниҳәсан манмалла мар Сиппа аппа! Сана ыра санса 2-3 сәмах та пулин сьрса пөлтөрес терөм. Сиппа аппа, маншән юлашки тата мөскөн күнсөм сьрхарса ситөсчө пүлө. Сәк уйәхә «вөри мулча» көме каятпәр. Килтен сыру илтөм. Аттен сывләхө ялөх, кусө начарланнә тет...

Сиппа аппа, эпө таврәнничөн пурән. Маншән куусуль сахал мар тәкни саян кайтәрчөчө. Эсө ыра сунинте те пулин киле таврәнәйпә-ши? Сут төччөре пурәнса кураймасәрах пуха кайса хурәпәр-ши?

Сывә пуләр, эпө те сывә юлатпә. Салампа – Данил Хованский.

Галина МАТВЕЕВА хатөрленө. Вәрмар районө.

Преступлени пулни сит-

көттермен – скутерсемпе пәчка илме килнөскөре йөркөлөх хуралсисем тытса чарнә. Унән айәнне йышәнса үкөнмелли сөс юлнә.

Уголовлә өс пусарнә та – район прокуратури айәплав пөтөмлетөсене сирөплөтнө өнтө, өсө суда тишкерме панә.

Анатолий ИВАНОВ, Шупашкар районөн прокурорөн заместителө

Мухтар хысчән...

Шупашкар районенчи Кайри Ункәпүс ялөнчө пурәнакан 43 султи Сергей Бусов сав кун үсөр пулнә. Ункәпүс ялөнчи В. патне килнө. Анчах аңа кунта көтмөсчө иккен, аләк ситчө сәра сакәнса тәрәт...

Сук, Сөруш саврәнса утман. Килте никам та сук тәк – эпнин... В. гаражөнчөн скутерсемпе бензәпәчка вәрласа кайнә – хусине 33 пин тенкөлөх сиен күнө. «Трофейсене» вәл ял хөрриничи пушә суртра пытарнә. Преступлени пулни сит-

ВУЛАКАН СЕНЕТ

Хакли е йўнни лайахрах?

Апат-шимёс хакли пулни въл яланах паха тенине пелтермест: вёсенчен нумайишёнче илемлэ тёс, лайах тутя кёртекен, ыра шәрш паракан япаласем пур. Хаварт хатерлемелли йўнэ шимёсрә /вёренэ шыв янипех «пиҗекен» пата, аш тата паха шимёс сурма фабрикач-ёсем/ усалла япаласем сыхланса юлмаҗсё.

Чан шимёсрә /натуральне/ йўнёрех те, сиенсёртерех те. Ирхи апат валли эпё геркулес, тула кёрпи туянатан. Вёсем те хаварт пиҗессё, сапах та унта витаминсем упранса юлаҗсё. Селедкәна, паха йышши пуласене хам таварлатан. Ачасем валли йогурт, сётпе варенирен, килти условисенчех хатёрлетеп – хаҗат-журналта халэ темён төрлэ рецепт та пичетленет вёт. Газла шёвексем пачах та туямастпәр, вёсем сылаха сиен кўрессё сёс, газировка ыраҗане суллахи вәхәтра хатёрленэ кураксенчен чей вёретептёр, шантнә сырларан компот хёләпех хатёрлетпёр.

Н. КОРМАЧЕВА.
Канаш хули.

УСАЛЛА КАНАШСЕМ

- Тимёр япаласене тутяхран тасатма пёр таләка скипидара хумалла, ун хыҗсән сәм татакпа сәтармалла.
- Кёпе-тумтир сине шампанки тумланә хыҗсән юлакан йёрсене сәвас умен пәрпа сәтармалла.
- Лапка витнэ сәран тёсне сухатсан апа уксуспа йөпетнэ татакпа сәтармалла.
- Сәра лекне йёрсене спиртпа уксусп хуташё /пёрпек ыҗепе илемлө/ лайах тасатат.
- Кирлэ чухне тавар та пулашаты. Уявра кёпене аңсартран хёрлэ эрех тумлатрар – сав теле түрех тавар хурар, шывна суса ярар.

ШУТА ИЛМЕ

Ачасен шампань эрехе сиенлэ!

Нумай сын Сёне сұла шампань эрехёсёр кётсе иллине уява палла туманни ыраҗане хурат. Сёне сұл уявёне ачасем тёл ыраҗане йышанассё: сұлгара халэ алкогольсёр ятарла шампанки те пур. Апа ачасен шампань эрехе те тессё, халэ, уяв сыварса килнэ май, кашни лавкара тенэ пекех сугассё. Сапах та сиенсёрех-ши ку эрех?

Пёрремёшёнчен, кунашкал шампанки лимонад мар. Сәмах май, апа шампань эрехе тата алкогольлэ эрехсем туса кәларакан заводсенчех хатёрлессё.

Ачасене сав тери килёшенек кәлпәра сиенлэ япаласем пур. Унта Е-211 хуташ яраҗсё. Въл ытти газла шёвекре те пур, шампань шывёне вара темисе хут нумайра.

Е-211 – натри бензоначё – чи йўнэ консервантсенчен пёри. Въл организм лексен бензоил-гликокол пулат. Печёккисен организмёнен, аслисеннипе танлаштарсан, варах вәхәт тухаты. Сәмах май, апа организм кёрек мёнле химикат витёмёнчен те хутлёнеймест.

Натри бензоначё организм ытларох пырса кёнипе вар-хырам, пуре чирёсем аталанма пултараҗсё, организм наркәмашланат.

ТЁПЕЛТЕ ЧУХНЕ

Сәкар яшк

Хытнә шурә сәкар 200 грамм, хытә йышши 150 грамм сыр, 2 сәмарта, шүрпе, тавар, тутине кура пәрәс, мускат майярё кирлэ.

Сәкара – вётё теркәпа, сыра ватам теркәпа хырмалла. Сәмартана тавар, пәрәс, мускат майярё хуҗса кәпшантармалла. Вёсех пёрле хуташтарса лайах пәт-ратмалла. Сәк «пәтта» шүрпене ямалла, сұлам сине вёреме кёриччен тытмалла.

Хатёр ашкана ешёл шимёсепе илемлетме пулат.

Креветка салачё

Часах чи асамла яв – Сёне сұл – сывархаты, ун хыҗсән – кану кунёсем. Эпин, уяв кунёсенче сөмёне тата таван-пётене сакнашкар салатпа сәйлар-ха.

Тётёмленэ 200 грамм лососё е семга /шамминчен уйари/, шантнә 300 грамм креветка, 1 чей кашакё лимон сёткенё, 250 грамм вётёрех помидор, 2 хяяр /чёрри/, 1-ер авокадопа манго, пёсёрнэ 5 сәмарта, тутине кура тавар, майонез кирлэ.

Креветкәна тасатмалла, тавар янә шывра 1 минут пёсёрмелле, душлаг сине ямалла. Шимёсё турилкене хумалла, лимон сёткенё сапмалла. Пулла таваткәлләса турамалла.

Хяра сұмалла, салат валли туранә чухнехи пек вакламалла. Авокадопа манго илемлэ, тасатмалла, вётетмелле. Помидора кашнинех 4 пая пайламалла.

Сәмартана шуратмалла, шүррине сарринчен уйәрмалла. Саррине теркәпа хырмалла, шүррине вётё турамалла.

Салат савәтне апат-шимёсё хатёрленэ чухне усә куракан пленка сармалла, ун сине креветка хумалла, майонез сёрмелле.

Ун хыҗсән шимёсёне сийён-сийён ыраҗтармалла, кашни сийне кәштах тавар сапмалла, майонез сёрмелле: хяяр – сәмарта шурри – сарри – помидор – манго – авокадо – пула. Салата сивётмеше 1 сехетлөхе лартмалла.

Салат савәтне сивётмешрен кәлармалла, таранрах турилке сине кутан савәрса хумалла, пленкине илемлэ. Кәмәл пулсан ешёл шимёсепе илемлетме юрат.

Антонина СЕРГЕЕВА хатёрленэ.

ХАЛАХ АСТИ

Въл Терешковәна та ташлаттарнә

...Въл Валентина Терешковәна купәс каласа ташлаттарнә. Людмила Зыкина апа хай патне ёсеме чённэ. Анча Арсений Яйцов купәсчә урәх сұл суйласа илнэ. РФ тата Мари Республикин культуран тава тивёслэ ёсөнэ, Иван Палантай ячёллэ Мари патшаләх преми лауреачё, Тусимари районен Хисеплэ гражданинэ 16 сұл ытла халәхне тусләхне сирпелетесийен ыркәмәлләх концертёсем кәтартат.

Арсений Яйцов Мари сёрёнен сёс мар, Чәваш Республикинче, Чулхула облаҗёнен тата ытти сёрте те палла сын. Шкулсенче, ача сачёсенче, ваттисен сурёсенче, больницәсенче кётнэ халә въл. "Мёне кирлэ сана түлөвсёр юрласа сурени тесе час-часох ыйтаҗсё манран, – тет купәсчә. – Уқса-им пурнаҗса чи кирли? Аслә Усёмрисен умёнен эпил пурте парәмара. Сәвәнна кашин ыра ёсепе вёсен кәмәлне сёклемә тәрәшмалла. Сынна ыра туни ниҳәсан та манәсмәть. Турә мана халәха юрә-кёвёпе сәвәнтарма пилленэ".

Въл утма пулсаных купәс калама вёреннэ. Сәк пултараула хна ашшёнчен, ятти аста купәсчәран тата трактористран, кунә. Амәшә мари халәх юррисене питё хитре шәрантарнә. "Кирпеч тытат-там та эх! Кира-кира-кира... Ярраттараттам кәна!" – аса илет А.Яйцов. Купәс каланипе сёс мар, Арсений Арсенёвич тата питё хитре юрлат.

Тёнчери төрлэ халәх юррисене нумай пёлет въл. "Чәваш кёвине тәсса яратан та сынсем пёрле юрлама пулсаҗсё. Ташлама тухакан та нумай. Андриян Николаев космонавт юратакан "Вёс, вёс, куккук" юрра, чәваш гимнне те пёлетеп. Чәваш юрри-кёвви питё килешет мана", – тет купәсчә. Арсений Яйцован тепёр киленсёс – Раҗсыйри палла артистемпе тата юрәсепме сәл үкерттереси. Сәкә 1984 сұлта Мари Элте Анатолий Палановпа тёл пулсан пулланнә. "Пёрехинче Валентина Терешковәна купәс каласа ташлаттарнәччә. Ун чухне чурук сұл ёсчөнёсен клубёнен финсен делегацине кётме пурхәннәччә, – кашни сәнүкерчёкпе сыхәннә пулаҗ кирки аса илчә А.Яйцов. – Людмила Зыкина мана хайён программине кёртнөччә. Мускава та чённөччә. Анча сав вәхәтра уқса пулманран каймарам.

Михаил Бояркипе Ханти-Мансире пёрле сцена сине тухнәччә. Олег Газмановпа таван республикара Полици кунёне тёл пулнәччә. ...Сәнүкерчөсөнче – Витас, Кадышева, Валерия мәшәрәте, Максим Галкин тата ытти вун-вун артист. Купәсчә каланә тәрәх – пурте вёсем апа юратассё, халәччен пёр юрәс та унпа сән үкерттерме хирсё пулман.

■ Валентина БАГАДЕРОВА

ЮБИЛЕЙ

Пурнәса чунтан юратнә сәвәс

Вәрмари историпе таврапелү музейёне палла сәвәс Валентин Урташ сұралнәранпа 90 сұл ситинне халалласа "Юрәпа эп пурнәса юратрам" сәвә-юрә уявё иртрә. Вырәнти таврапелүсёсем, сәвәсёсем, үнерсёсем, шкул ачисем, вулаш ёсчөнёсем хутшәнчөс ланта. Пост суралса үснэ Туртарстанри Пәва районёнчи Рақкасипе Элшөл хутләнчөн те пилчөс ханасем. "Тәхәрьял" музейён ертүси Е.И.Афанасьев, шкул ёсчөнёсем В.А.Афанасьева Е.Г.Константинова кунти халәх хайсен ентешне питё хисепленишён, юррисене аста юрланишён, ачасем сәввисене илемлэ каланишён питё сәвәнчөс. Хайсем те Тәхәрьял кёввисене хуткупәспа каласа, аста ташласа Вәрмарсене төлётөрчөс.

● В. Урташ ентешёсем – Тәхәрьял таврапелүсисем – Вәрмари "Юрәпа эп пурнәса юратрам..." сәвәпа юрә уявёне.

урамё", "Шупашкар хёрёсем" т.ыт.те. Ку уявра вёсенчен хәшне-пёрне "Парне" фольклор ушкәнэ питё хитрен шәрантарчә. Вәрмари тулли ватам пелү паракан шкулта вёренексем Урташ сәввисене илемлэ каларёс.

Район центрөнчи тёл вулаваш ёсчөнёсем Валентин Урташан поэзи хёлхемне Тәхә-

рьялта иллине унтан тухнә сыравсәсен төслөхөпө, вёсен кёнекисемпе паллаштарса каласа кәтартрөс. Паллах, тёл ыраҗанә Г.Т.Тимофеевән "Тәхәрьял" к.т.кимө пулчө. Уява хутшәннисем хайсем килештерё вулакан Александр Кәлкан, Владимир Ухли, Константин Петров, Владимир Чебоксаров, Галина Кёмёл – пурё

пёр тәрәхран 20 ытла палла сыравсә Тутарстанри Пәва енчен пуллине пёлсен питё төлөнчөс. Сәвәнна Урташан таван сёрёвшө сине укернэ "Тәхәрьял – чәваш литературин сәпкы" фильма та вёсем пысак хавхалануллә туйампа пәхрөс.

■ Василий ЦЫФАРКИН

КИВЁ СӘНҮКЕРЧӨК

Ёнер пулнән туйнаты...

Чылайранпа упратп сак сәнүкерчөк. Мөншён терен унта манён Усёмри сәмрәксем сәнарланнә. Итнэ манён 60-мәш сүлөсен пулнәшёнчө ял каччисене сара шаләх сәкән пек асатачёс.

Хайён илемэ, пёлтерёшө пурчөчө асатавән. Тус-юлтасем пёрле пухәнса сәвәнәтчөс те ял урамёсемпе салтак юррисем юрласа сурөтчөс. Сав вәхәт аса килсен мана яланах тунәх пусаты.

Алшәллисене хёреслетсе сыхни – ят тухнә Петр Конохов. Купәси – 16 сұл та тултарман Сергей Карповс. Карповсен йәхөнчен аста купәсчә чылай тухнә. Ушкәнра Шёнперусчө суралса, каярахпа Услә Пукашра пурәннә Хулевини Арсентьева курауан. Въл Звенигово урлесе куҗи кайрә. Апа ун сывәх тусё Юрий Кудакос композитор халэ те ашшән аса илет. Хыҗсалти – "Эльбарусовский" совхозри хәлмәсчәсен бригадирёнчен тивёслэ канәва тухнә Юрий Захаров.

Пётёмпех ёнер пулнән туйнаты...
Анатолий МАКСИМОВ.
Сёнтервәрри районё

Севастиан Михайлович АРХИПОВ

2014 сұлхи декабрён 18-мёшёнчө Таван сёршыван Аслә вәрсин ветеранё, I тата II степенё Таван сёршыв вәрсин орденёсен, Хёрлэ Сәлтәр орден кавалерё Севастиан Михайлович Архипов йывәр чирленэ хыҗсән вилсе кайрө.

Севастиан Михайлович 1921 сұлхи январён 8-мёшёнчө Элэк районёнчи Тури Выла ялөнчи нумай ачалла хресчен семийнче суралнә. Хёрлэ Сәлтәр районёнчи Штанаш ялөнчи сичё сұл вёренмелли шкул хыҗсән 1935-1937 сулсенчө Етёрнери педагогика училищинче пелү илнэ. Училищёрен вёренсе тухсан Сёмёрле районёнчи Юманаш шкулёне кёсөн классене вёрентнэ.

1939 сұлхи ноябрён 27-мёшёнчө сар ретне танә. Вәрса Хёвеланәс Украинара кётсе илнэ. Полк шкулён курсанчө кёсөс сержант званине илнэ, Глухов дивизийён стрелоксен Киеври полкёнчи взвод командирне сирпелтнэ апа. Винница станцие ирөке кәларашан Хёрлэ Сәлтәр орденне тивёсчө. Курск пёккинче, Белгород, Харьков хулисене ирөке кәларасийён сапәснә.

1944 сұлхи май уйәхёнен Сталинан комендант сарне курсарнә. Поляк чёлкине пёллине шута илсе апа Польшари Рашоф, Скальмежиценов хулисен коменданчө пулма шаннә. Темисө хут йывәр аманнә, контузи илнэ.

Хәуләхпа паттәрләхшән I тата II степенё Таван сёршыв вәрсин орденёсен, Хёрлэ Сәлтәр орденне, вунисё медале, сав шутра – «1941-1945 сулсенчи Таван сёршыван Аслә вәрсинчө Германие сөнтөрнөшөн», Г.Жуков медалёсен – тивёсчө. 1946 сұлхи май уйәхёнен демобилизациленнэ.

1946-1947 сулсенчө Тутар Республикинче пулмаш классене вёрентнэ, 1947 сұлта Юманаш ялне таврәннә. 1962 сұлта И.Я.Яковлев ячёллэ Чәваш патшаләх педагогика институтёнчен, каярахпа Чулхулары пединститутран, ертүсёсен квалификация ёстерекен факультетран вёренсе тухнә. 1962-1981 сулсенчө – Сёмёрле районёнчи Юманашри ватам шкул директорё пулнә. Въл ертсе пыниле 1977-1978 сулсенчө Юманашри ватам шкулән сөнэ суртне туса хута янә.

Мәшәрәте Ольга Александровнәпа пилёк ача суратса үстернө. Чәваш Республикин сар комиссариачён, Чәваш Республикин халхи историйён патшаләх архивён, И.Я.Яковлев ячёллэ Чәваш патшаләх педагогика университетчөн, ЧР Вёрентү институтчөн, Сёмёрле ватам администрацийён, Сёмёрле районёнчи Юманашри ватам шкулән, республикари Наци библиотекин коллективёсем Севастиан Михайлович Архипов вилнэ пири унән тавәнёсемпе тата сывәх сыннисемпе пёрле чёререн хурланин сичнен пёлтерөсчө. Унән сұтә сәнарё пирён чёресенче яланах упранё.

РЕКЛАМА ПЁЛТЕРҮ

На основании постановления администрации Вурнарского района Чувашской Республики от 22.12.2014 г. №911 "О проведении аукциона по продаже права на заключение договоров аренды земельных участков" администрация Вурнарского района Чувашской Республики извещает о проведении аукциона, открытого по составу участников и в форме подачи предложений о цене, по продаже права на заключение договоров аренды земельных участков из земель сельскохозяйственного назначения, государственная собственность на которые не разграничена:

Лот 1 - земельный участок площадью 351 кв.м. с кадастровым № 21:09:050101:09, расположенный по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Вурнарский, с/пос Оймас-Кибекское, для сельскохозяйственного производства. Начальный размер годовой арендной платы - 288 (двести восемьдесят восемь) рублей 00 коп.

Шаг аукциона - 14 (четырнадцать) рублей 40 коп. **Размер задатка** - 57 (пятьдесят семь) рублей 60 коп. **Срок аренды земельного участка** - 49 (сорок девять) лет.

Лот 2 - земельный участок площадью 6803 кв.м. с кадастровым № 21:09:180106:291, расположенный по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Вурнарский, с/пос Амурское, для сельскохозяйственного производства. Начальный размер годовой арендной платы - 2180 (две тысячи сто восемьдесят) рублей 00 коп.

Шаг аукциона - 109 (сто девять) рублей 00 коп. **Размер задатка** - 436 (четыреста тридцать шесть) рублей 00 коп. **Срок аренды земельного участка** - 49 (сорок девять) лет.

Лот 3 - земельный участок площадью 175927 кв.м. с кадастровым № 21:09:150201:522, расположенный по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Вурнарский, с/пос Алгаинское, для сельскохозяйственного производства. Начальный размер годовой арендной платы - 35150 (тридцать пять тысяч сто пятьдесят) рублей 00 коп.

Шаг аукциона - 1757 (одна тысяча семьсот пятьдесят семь) рублей 50 коп. **Размер задатка** - 7030 (семь тысяч тридцать) рублей 00 коп. **Срок аренды земельного участка** - 49 (сорок девять) лет.

Лот 4 - земельный участок площадью 52712 кв.м. с кадастровым № 21:09:120201:126, расположенный по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Вурнарский, с/пос Оймас-Кибекское, для размещения зернохранилища. Начальный размер годовой арендной платы - 6330 (шесть тысяч триста тридцать) рублей 00 коп.

Шаг аукциона - 316 (триста сорок шесть) рублей 50 коп. **Размер задатка** - 1266 (одна тысяча двести шестьдесят шесть) рублей 00 коп. **Срок аренды земельного участка** - 49 (сорок девять) лет.

Лот 5 - земельный участок площадью 2209 кв.м. с кадастровым № 21:09:150104:464, расположенный по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Вурнарский, с/пос Оймас-Кибекское, для размещения зернохранилища. Начальный размер годовой арендной платы - 3050 (три тысячи пятьдесят) рублей 00 коп.

Шаг аукциона - 152 (сто пятьдесят два) рубля 50 коп. **Размер задатка** - 868 (восемьсот шестьдесят восемь) рублей 00 коп. **Срок аренды земельного участка** - 49 (сорок девять) лет.

Лот 6 - земельный участок площадью 14460 кв.м. с кадастровым № 21:09:030201:318, расположенный по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, р-н Вурнарский, с/пос Оймас-Кибекское, для сельскохозяйственного производства. Начальный размер годовой арендной платы - 4340 (четыре тысячи триста сорок) рублей 00 коп.

Шаг аукциона - 217 (двести семнадцать) рублей 00 коп. **Размер задатка** - 868 (восемьсот шестьдесят восемь) рублей 00 коп. **Срок аренды земельного участка** - 49 (сорок девять) лет.

Дата начала приема заявок на участие в аукционе - 24.12.2014 г., дата окончания - 22.01.2015 г.

Время и место приема заявок - рабочие дни с 8.00 ч. до 17.00 ч. по московскому времени по адресу: Чувашская Республика, Вурнарский район, п. Вурнары, ул. Советская, д. 20, каб. 110, тел. 2-54-44.

Задаток должен быть внесен не позднее 22.01.2015 г. Дата, время и место определения участников аукциона 26.01.2015 г. в 14.00 ч. по московскому времени по адресу: Чувашская Республика, Вурнарский район, п. Вурнары, ул. Советская, д. 20.

Дата, время и место проведения осмотра земельных участков на местности 26.01.2015 г. в 16.00 ч. в присутствии членов комиссии и заявителей. Дата, время и место проведения аукциона: 28.01.2015 г. в 10.00 ч. по московскому времени по адресу: Чувашская Республика, Вурнарский район, п. Вурнары, ул. Советская, д. 20.

Решение об отказе в проведении торгов принимается в течение 10 дней после опубликования объявления. Обременения на данные земельные участки не имеются, границы установлены в соответствии с требованиями действующего законодательства. Ограничения использования земельных участков отсутствуют.

Документы, представляемые для участия в аукционе: заявка установленного образца; платежный документ, подтверждающий внесение задатка; физические лица представляют документ, удостоверяющий личность, юридические лица - нотариально заверенные копии учредительных документов; опись представленных документов. В случае подачи заявки представителем претендента представляются надлежащим образом оформленные доверенности.

Победителем аукциона признается тот участник аукциона, номер билета которого был назван аукционистом последним. Договоры аренды земельных участков с победителями аукциона заключаются в течение 5 дней со дня проведения аукциона.

Реquisites для внесения задатка от участников аукциона следующие: расчетный счет 403028106705063006011 Канашское ОСБ 7507 г. Канаш, БИК 049706609, ОКТМО 97610000, КБК 903113030505000130, получатель: Вурнарский районфиндел (Администрация Вурнарского района ИНН 2104002001).

Ознакомится с формой заявки об участии в торгах, проектом договора аренды земельного участка можно по адресу: ЧР, п. Вурнары, ул. Советская, д. 20, каб. 110, тел. 2-54-44 и на официальном сайте администрации Вурнарского района Чувашской Республики.

СУТАҖП ПРОДАЮ

779.Кирпич рядовой, лицевой; керамблоки, кольца. Доставка. Т.: 89063804835, 89276674605.

«Хыпар» хаҗатан ситес номерё декабрь уйәхён 27-мёшёнчө тухаты.

Чәваш халәх хаҗачё ХЫПАР
Учредительсем: Чәваш Республикин Министрөн Кабинетчө, Чәваш Республикин Информаци политики тата массалла коммуникацисен министрствин "Хыпар" Издательство сурчө Чәваш Республикин хайтәтмәллә учрежденийё
Федерацин сьану, информаци технологиясен тата массалла коммуникацисен сферинчи назор службин Чәваш Республикинчи управленийёнен 2013 сұлхи май уйәхён 31-мёшөнчө
Ли ТУ21-00281 №-пә редакцияшынё
"Хыпар" индексё - 54800, "Хыпар"-шәмәткун- 78353

Директор-тёп редактор В.В.ТУРКАЙ
С.М.СТЕПЧЕНКО - пёрёмшө заместитель
М.М.АРЛАНОВ - коммерци директорё
РЕДКОЛЛЕГИ:
Г.А.МАКСИМОВ - төп редактор заместителё
Н.Г.СМИРНОВА - культурапа чәваш диаспорин пайён редакторё
А.А.ТАРАСОВ - төп редактор заместителё
В.В.ТУРКАЙ - директор-тёп редактор
Ф.П.ЧЕРНОВ - явалла секретарь - техника центрөн пулшәк
Дежурнәй редактор Н.Г.СМИРНОВА

Редакция издатель адресё: 428019, Шупашкар, Иван Яковлев проспекчө, 13, Пичет сурчө, III хут, "Хыпар".
ТЕЛЕФОНОСЕМ:
56-00-67 - директор - төп редактор
56-33-64 - төп редактор сүмё
56-04-17 - коммерци директорё
62-08-62 - секретариат, явалла секретарь
ПАЙСЕМ:
28-85-01 - общество пурнәсчө политика пайё
56-05-21 - журналист тёлчөсёнен тата куару пайё
56-08-62 - экономика пайё
56-03-04, 28-85-91 - социалла пурнәсчө вёренү пайё
56-08-61 - культурапа чәваш диаспорин пайё
56-04-26, 28-82-91 - хроникала замбар корреспондентсе пайё
28-85-87 - корреспондент
56-45-94 - фотокорреспондент
бухгалтери - 28-83-64
коммерци дирекцийё:
28-83-70 - рекламапа пелтерусён пайё
56-20-07 - сывантура реализаци пайё
КОРР. ПУНЧӨСЕМ:
18-855-38/ 2-18-02, 2-11-95 - Йөпср
28-85-11 - Чәваш Республикин Журналистсен союзён правленийё
hypar2008@rambler.ru

Факс: /8352/ 28-83-70
Электронлә почта:
hypar@mail.ru
hypar@mail.ru